

Педагогічна майстерність та шляхи її досягнення

Бібліографічний огляд

Педагогічна майстерність не є справою талановитих людей, майстром може зробитися кожний, якщо йому допоможуть і якщо він сам буде працювати.

А. Макаренко

Початок XXI-го століття – період надзвичайно стрімкої і глибокої трансформації як світової, так і національної систем вищої освіти. Тому основним завданням діяльності сучасного вищого навчального закладу в Україні має стати формування інноваційного освітньо-виховного середовища, що передбачає не тільки зміни в організації навчання, а й удосконалення професійної майстерності викладачів. Педагогічна майстерність — вияв високого рівня педагогічної діяльності. Ґрунтується педагогічна майстерність на високому фаховому рівні педагога, його загальній культурі та педагогічному досвіді, розглядається як вияв власного «Я» у професії. Всі ці риси можна вважати необхідними ознаками сучасного креативного викладача ВНЗ, перед яким постійно постає проблема удосконалення, підвищення свого професійного мистецтва. В досягненні цих цілей допоможуть підручники та навчальні посібники з педагогічної майстерності, які вийшли друком останніми роками (2005-2017рр.), ознайомитися з якими пропонуємо в даному огляді.

У вітчизняній педагогічній науці найбільш глибоко питання професійної майстерності опрацювали вчені кафедри педагогічної майстерності Полтавського педагогічного університету ім. В. Г. Короленка, очолюваного на той час І. А. Зязюном. Вони створили теоретичний плацдарм для розроблення програми спецкурсу «Основи педагогічної майстерності». Результат праці науковців представлено в підручнику: **Педагогічна майстерність: підруч. для студентів ВНЗ / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос [та ін.] ; за ред. І. А. Зязюна. - 2-ге вид., доп. і перероб. - К. : Вища школа, 2004. - 422 с.,** який підготовлено відповідно до чинної програми "Педагогічна майстерність". У теоретичному курсі висвітлено сутність, природу і складники педагогічної майстерності. В лабораторно-практичних заняттях розкрито шляхи опанування її секретами. Система особистісно зорієнтованого навчання майбутнього вчителя, розроблена авторами, становить оригінальну технологію формування готовності майбутнього педагога до професійного самовдосконалення й саморозвитку, а через нього - до продуктивної педагогічної діяльності. Для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Тексти, дидактичні завдання до них, коментарі та додатки для самостійного опанування студентами курсу "Основи педагогічної майстерності" містить навчальний посібник: **Педагогічна майстерність. Хрестоматія: навч. посіб. для студентів ВНЗ / за ред. І. А. Зязюна. - К. : Вища школа, 2006. - 606 с.** Хрестоматія пропонує: теоретичні та прикладні дослідження вітчизняних і зарубіжних авторів, що розкривають сутність педагогічної діяльності й майстерності вчителя, допомагають майбутньому педагогові зрозуміти шлях професійного самовдосконалення. Для студентів вищих навчальних закладів.

Формально майстерність педагога – це вирішення різноманітних педагогічних завдань, успішна організація навчально-виховного процесу й отримання відповідних результатів, але її сутність полягає в певних професійних і особистісних якостях викладача, які продовжують педагогічну діяльність і забезпечують її ефективність. Сутність та складові педагогічної майстерності: професійна компетентність, педагогічна техніка, культура, педагогічний такт та імідж викладача, розкрито в виданні: **Барабаш, Ю. Г. Педагогічна майстерність : навч. посіб. для студентів ВНЗ / Ю. Г. Барабаш, Р. О. Позінкевич. - 2-ге вид., випр. та доп. - Луцьк : Вежа-Друк, 2015. - 390 с. –** тут висвітлено теоретичні, методико-організаційні основи професійної майстерності вчителя, останні досягнення педагогічної теорії і практики. Рекомендовано студентам педагогічних навчальних закладів, працівникам освіти.

Підвалиною педагогічної майстерності є професійна компетентність. Зміст цього компонента становлять глибокі професійні знання, навички та вміння, професіоналізм у галузі психології та педагогіки. Креативному підходу в навчально-виховному процесі присвячена монографія: **Професійна підготовка фахівців: креативний підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк; Житомирський ДУ ім. Івана Франка. - Житомир : О. О. Євенок, 2017. - 457 с.** У роботі обґрунтовано теоретико-методологічні засади професійної підготовки творчих фахівців в умовах університетської освіти, проаналізовано методичні і технологічні засади підготовки креативних фахівців, розкрито особливості формування креативної особистості в системі вищої освіти. Адресовано широкому загалу освітян, науковцям, викладачам, аспірантам, студентам вищих.

Проблема професійної адаптації й фахівця - початківця досліджено в науковій праці: **Гуманітарні основи професійної адаптації майбутніх фахівців: монографія / за ред. Г. П. Васяновича, С. М. Вдович. - Львів : Сполом, 2009. - 334 с.**

Складовим компонентом педагогічної майстерності є педагогічна техніка, як форма організації поведінки педагога, це конкретний інструментарій організації навичок та вмінь освітянського процесу. За відсутності або недостатнього її розвитку інші елементи педагогічної майстерності залишаються нереалізованими. У навчальному посібнику: **Методика викладання у вищій школі : навч. посібник / О. В. Малихін, І. Г. Павленко, О. О. Лаврентьева, Г. І. Матукова. - К. : КНТ, 2014. - 260 с.** - представлено досвід навчальної та методичної роботи викладачів вищого навчального закладу. Розглянуто питання становлення професійної культури викладачів; методику проведення лекційних, семінарських, лабораторних і практичних занять, контролю засвоєння знань студентами; види та прийоми активізації процесу навчання у вищій школі. Пропонується досвід здійснення навчального процесу розвинутих країн. Особливу увагу надано питанням удосконалення педагогічної майстерності на підставі використання активних методів, активізації науково-дослідної роботи студентів і магістрантів. Посібник розрахований на викладачів, аспірантів і магістрантів вищих навчальних закладів.

Здібність до педагогічної діяльності – дуже важливий елемент у структурі педагогічної майстерності. Провідними здібностями вважаються чутливість до людини і до особистості, комунікативність, перцептивність, динамічність, емоційна стабільність, оптимістичне прогнозування і креативність. У виданні: **Бутенко, Н. Ю. Комунікативна майстерність викладача: навч. посіб. - К. : КНЕУ, 2005. - 336 с.** – розкриваються специфіка й особливості спілкування в навчальній діяльності. висвітлюються поняття спілкування та комунікації, ритуальної поведінки, маніпулювання, асертивної поведінки, бар'єрів психологічного захисту, каузальної атрибуції та психогіометричних типів. Посібник включає методичні рекомендації навчального процесу та вдосконалення взаємодії як у навчальному процесі, так і в інших видах діяльності. Для викладачів вищих навчальних закладів, аспірантів, студентів, вчителів, менеджерів, інших фахівців, а також усіх тих, хто цікавиться питаннями вдосконалення спілкування та взаємодії. .

Оволодіння педагогом педагогічного досвіду людства, ступінь його досконалості в педагогічній діяльності, досягнутий рівень розвитку його особистості, все це складає культуру педагога. У навчальному посібнику: **Завіна, В. І. Педагогічна культура викладача вищої школи : навч. посібник для студентів ВНЗ / В. І. Завіна, С. В. Омеляненко. - Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2005. - 200 с.** - розглядається сутність і структура педагогічної культури викладача вищої школи. У контексті кожної теми, які розкривають зміст педагогічної культури, означені поняття, розкриті закономірності її розвитку, намічені шляхи самостійної роботи майбутніх викладачів у напрямку розвитку педагогічної культури, приділено увагу лекціям майстер-класу та акторським здібностям викладача, самовдосконаленню педагога. Для студентів магістратури та молодих викладачів.

Гуманістична спрямованість – найголовніша характеристика майстерності педагога, що базується на основі ціннісних орієнтацій: на себе (самоутвердження); на засоби педагогічного впливу (коли найважливіше для педагога – виховні ідеали, виховні заходи та методика їх здійснення); на вихованця (допомогти йому адаптуватися до соціального середовища, знайти сенс життя); на мету педагогічної діяльності (сприяти само актуалізуванню у професійній діяльності на громадському житті). Особливо це важливо для професійного становлення майбутнього педагога, оскільки ефективність професійної адаптації визначатиме успіх формування його ідеалів, цінностей, переконань, особистісних якостей.